

ΟΜΙΛΙΑ ΓΕΝΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑ ΣΕΚ ΝΙΚΟΥ ΜΩΥΣΕΩΣ
ΣΤΟ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ ΤΟΥ ΗΡΩΑ ΤΗΣ ΕΟΚΑ ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΜΑΤΣΗ
ΣΤΟ ΠΑΛΑΙΧΩΡΙ ΣΤΙΣ 15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2009

Με το βλέμμα στραμμένο στον κατεχόμενο Πενταδάκτυλο και τη μνήμη να στρέφεται 51 χρόνια πίσω, μαζευτήκαμε εδώ στη δοξασμένη Πιτσιλιά για να τιμήσουμε τον εκλεκτό των εκλεκτών, τον θρυλικό Κυριάκο Μάτση.

Όσα και να πει κανείς για το βίο και την πολιτεία του τιμώμενου ήρωα είναι λίγα για να αποτυπώσουν το μεγαλείο της θυσίας του.

«Η ανδρειωσύνη στα έθνη δεν μετριέται με το στρέμμα, με της καρδιάς το πύρωμα μετριέται και με αίμα». Αυτή η σπουδαία ρήση του Έλληνα λόγιου της επαναστατικής περιόδου, ταιριάζει απόλυτα στην περίπτωση του εθνικού αγωνιστή και ήρωα της Ελευθερίας Κυριάκου Μάτση ο οποίος επέλεξε συνειδητά να πεθάνει όρθιος παρά να ζει γονατιστός.

Η σημερινή μας παρουσία στην ηρωοτόκο κοινότητα Παλαιχωρίου έχει ένα και μοναδικό σκοπό. Να αναβαπτισθούμε στην εθνική κολυμβήθρα του Επικού Αγώνα της ΕΟΚΑ και να αναστήσουμε στις καρδιές μας τον Κυριάκο Μάτση. Η ανάμνηση της ηρωϊκής θυσίας του διαιωνίζει τη γλυκειά μορφή του, αναβιώνει την παλληκαριά και τη λεβεντοσύνη του. Φωτίζει τη σκέψη και το δρόμο των συναγωνιστών αλλά και των ανώνυμων συνανθρώπων του για την ευημερία των οποίων έδωσε κάθε ικμάδα της σοφίας, της γνώσης και της δύναμης του.

Γέννημα και θρέμμα του Παλαιχωρίου ο Κυριάκος Μάτσης τέλειωσε το δημοτικό σχολείο του χωριού του και το γυμνάσιο Αμμοχώστου το οποίο λειτουργούσε στο Τρίκωμο όπου είχε μεταστεγασθεί λόγω του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Αγαπούσε υπερβολικά την ένδοξη Μητέρα Ελλάδα και τη μάνα γη. Ταυτόχρονα έτρεφε απέραντη αγάπη για το συνάνθρωπο του εξού και συνέδεσε νωρίς το όνομα του με τις ελεύθερες αγροτικές και συνδικαλιστικές οργανώσεις ΠΕΚ και ΣΕΚ στις οποίες υπήρξε ιδρυτικό μέλος.

Από μικρός είχε ανεπτυγμένο το σπάνιο χάρισμα να συνδυάζει τον οραματισμό και τον πολιτικό ρεαλισμό με την αγωνιστική διάθεση.

Ήδη από τα μαθητικά του χρόνια ήταν μια συγκροτημένη και φιλοσοφημένη προσωπικότητα. Ως νεαρός μαθητής είχε διαμορφώσει πολιτικές αντιλήψεις που και σήμερα αποτελούν πολύτιμες πολιτικές παρακαταθήκες. Γράφει το 1944 στο μαθητικό ημερολόγιο του:

«Να 'σαι τίμιος στις πολιτικές σου αντιλήψεις που πρέπει να πηγάζουν από την αγάπη προς το συνάνθρωπο, που συνεπάγεται καλύτερη της Πολιτείας, καλύτερη της πατρίδας ειδικά, και του κόσμου γενικά».

Δεν ήταν μόνο πολιτικά ώριμος ο μαθητής Κυριάκος. Έτρεφε ταυτόχρονα και μια απέραντη αγάπη για τον άνθρωπο.

Η απεριόριστη αγάπη του για τον άνθρωπο και την ελευθερία τον οδηγούν σε μια έντονη κριτική στάση έναντι του κομμουνισμού και

του κομματικού εκφραστή του στην Κύπρο που απαρνιόταν την ιδέα της πατρίδας, που καταργούσε την ατομική ελευθερία μετατρέποντας τον άνθρωπο σε μηχανήμα έτοιμο να εκτελεί τις άνωθεν διαταγές.

Μίλησε για τα ανθρώπινα δικαιώματα μεσούντος του δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, έξι χρόνια πριν από την έγκριση από τον ΟΗΕ της Παγκόσμιας Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων όντας μαθητής του γυμνασίου.

Στο ημερολόγιο του το 1943 δίνει το δικό του στίγμα στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

1. Το δικαίωμα της ζωής. Οι άνθρωποι μπορεί να διαφέρουν μεταξύ τους μα μπροστά στο νόμο είναι ίσοι.
2. Η προστασία των ανηλίκων.
3. Το καθήκον και η ελευθερία.
4. Το δικαίωμα του να κερδίζεις χρήματα.
5. Το δικαίωμα της περιουσίας.
6. Η ελευθερία της κυκλοφορίας.
7. Το δικαίωμα της εκπαίδευσης.
8. Ελευθερία σκέψεις και λόγου.
9. Ατομική ελευθερία.
10. Προστασία κατά της βίας».

Αποκρυπτογραφώντας τους συλλογισμούς του αντιλαμβάνεται κανείς την εκπληκτική του διορατικότητα ότι ο Κυριάκος αφού αναφέρθηκε για την ανάγκη ελεύθερης διακίνησης των ανθρώπων και των αγαθών εδώ και 66 χρόνια. Προσδιόρισε ουσιαστικά την

Ευρωπαϊκή προοπτική των λαών προτού ακόμη κοπάσει ο σπαραγμός στην γηραιά ήπειρο.

Περί τα τέλη του πολέμου, διαισθάνθηκε ότι η Μεγάλη Βρετανία δεν θα τηρούσε την υπόσχεση της έναντι της Κύπρου και της Ελλάδος για παράδοση της μεγαλονήσου στις μητρικές αγκάλες. Σε γράμμα του προς τους γονείς του το 1945 αποτύπωσε τις έντονες ανησυχίες του οι οποίες δυστυχώς επαληθεύτηκαν. Ιδού η πολιτική του ευθικρισία σε όλο της το μεγαλείο.

«Το φασιστικό τέρας αργά ή γρήγορα θα πνιγεί στο αίμα του και οι λαοί όλης της γης θα χαρούν τα δώρα της ελευθερίας. Μα ιδιαίτερα τα δώρα αυτά περιμένει να γευθεί ένας άλλος λαός.

Ένας λαός μικροσκοπικός, μα μεγάλος. Ένας λαός που με λαχτάρα περιμένει τη μάνα του να τον αγκαλιάσει. Και ο λαός αυτός είναι ο μαρτυρικός λαός της μεγαλονήσου Κύπρου μας, της νήσου που έχει την τύχην της συνυφασμένην με την τύχην της Ελλάδος. Πονεί ο λαός αυτός σαν πονεί η μάνα του και κάθε παλμός της είναι και δικός του παλμός, κάθε πόθος της είναι και δικός του πόθος, κάθε σύνθημά της είναι και δικό του σύνθημα. Κάθε είναι της είναι και είναι του και κάθε δικό της είναι δικό του. Ω, ναι, ποιος μπορεί να του αλλάξει την αγάπη του, αυτή την αγάπη που απορρέει από την εθνικότητά του; Όποιος θέλει να του την αλλάξει την αγάπη του αυτή, την ορμή του αυτή, είναι το ίδιο σαν να θέλει να του αλλάξει την εθνικότητά του, πράγμα που δεν μπορεί να γίνει ποτέ.

Ω, ναι, δεν μπορεί να γίνει αυτό, γιατί ο λαός αυτός θα ήτο πολύ επιλήσμων του παρελθόντος του, θα ήτο πολύ προδοτικός, αν διεννοείτο καν τέτοιο πράγμα.

Ντροπή, θα του εφώναζαν οι ακτές της Σαλαμίνας, οι ακτές στες οποίες και σήμερα ακόμα αντηχούν του Ισοκράτους τα λόγια και του Τεύκρου αι ιαχαί, του Ονησίλου τα πολεμιστήρια και του Κίμωνος αι προσταγαί, ντροπή, θα του εφώναζαν αι απικώταται ακταί της Πάφου και αίσχος, θα έκφραζε η θεά Αφροδίτη, η θεά του γεννήθηκε στην Πατρίδα μας, σύμφωνα με τους αρχαίους Έλληνες, δείγμα κι αυτό των δεσμών της Ελλάδας με την Μάνα του κόσμου.

Ντροπή, θα εκραύγαζαν τα βουνά και τα λαγκάδια της Κύπρου και θα αντηχούσε απαίσιος ο αντίλαλος και θα έφτανε στα αιματοβαμμένα βουνά της Ελλάδας και θα έκαμνε τα κόκκαλα του Χριστόδουλου Σώζου και των άλλων γενναίων παλληκαριών, που έπεσαν για την Μάνα Ελλάδα, να τραντάζουν από ιεράν συγκίνησιν και θα εσειόντο τα βουνά από τον κρότον και θα ντρεπόταν η άσπλαχνη γη και τα Ελληνικά ακρογιάλια θα έτρεχαν να κρυβούν μέσα στην θάλασσαν, γιατί δεν θα μπορούσαν να ανεχθούν να βλέπουν μιαν τέτοιαν κατάραν.

Μα γιατί να περνούν από το νου μας αυτά;

Είναι δικαιολογημένα άραγε τα ερωτήματά μας;

Ω, ναι, είναι πλέρια δικαιολογημένα, γιατί η Μεγάλη Βρετανία δεν φαίνεται διατεθειμένη να παραχωρήσει την Κύπρο στην Ελλάδα.

Και μας κάμνει να το πιστεύουμε αυτό το ότι έχουν τους Μητροπολίτες μας και τους αρχηγούς του λαού μας να σέπονται στην εξορία και δεν τους αφήνουν να στραφούν στη χώρα τους. Και ποιοι τα κάμνουν αυτά; Αλοίμονον. Ναι, τα κάμνουν οι άνθρωποι που ύψωσαν το ανάστημά τους μπροστά στη Χιτλερική Γερμανία, για να σώσουν από τα νύχια τον κόσμο, για να τον κάμουν τι; Για να κάτσουν αυτοί στο σβέρκο του και να τον απομυζούν σαν βδέλες και να του στερούν την Ελευθερία του και όλα τα αγαθά του. Αλλά «εστί δίκης οφθαλμός ο τα πανθ' ορά» και ο οφθαλμός της δίκης βλέπει και τους μικρούς λαούς, που ανίσχυροι αγωνίζονται όσο τους επιτρέπουν οι δυνάμεις τους, για να λευτερωθούν από την σκλαβιά και να χαρούν και αυτοί τα πλούσια δώρα της μεγάλης θεάς. Και εμείς οι Κύπριοι περιμένουμε με λαχτάρα την ώρα και τη στιγμή που η μαρτυρική μας μάνα θα σπάσει τες βαριές τες αλυσίδες και με ένα πήδημα θα πάει να αγκαλιάσει την Ελλάδα με τες άλλες Ελληνίδες.

Ω, θα είναι υπερόχως ωραία η στιγμή εκείνη και η μικρή μας μάνα θα ξεχάσει της μητριάς της τες χολές και τα φαρμάκια.

Είθε γρήγορα να ανατείλει η μέρα αυτή. Και 'μεις ας εργαστούμε για την ανατολή της μέρας αυτής, χωρίς να φεισθούμε καθόλου κόπων, γιατί για τη λεφτεριά είναι μικρή κάθε θυσία».

Ο Μάτσης ήταν και ένας αγνός ιδεολόγος, ένας ανθρωπιστής, ένας αγνός πατριώτης. Ήταν ένας οραματιστής που αφουργκραζόταν τη λαϊκή ψυχή. Γράφει στο φοιτητικό ημερολόγιο του:

«Μόνον όταν το συμφέρον το ατομικό σταματήσει να κινεί το λογισμό μας σε κάθε μας πράξη, μόνο όταν ο καθένας εργάζεται για το σύνολο και τον εαυτό του, μόνο τότε η ανθρωπότητα μπορεί να βρει το δρόμο της». Με άλλα λόγια ήταν ένας αληθινός ιδεολόγος χωρίς παρωπίδες και φανατισμούς. Είχε το θάρρος και την παρρησία να παρουσιαστεί το 1948 μεσούντος του εμφύλιου σπαραγμού ενώπιον του Έκτακτου Στρατοδικείου Θεσσαλονίκης και να υπερασπιστεί το συμπατριώτη του Γιάννη Δρουσιώτη, ο οποίος ανήκε στο αντίθετο ιδεολογικό στρατόπεδο. Γράφει στις 24 Ιουνίου 1948:

«Έμαθα στη ζωή να αγαπώ και να εκτιμώ τους ιδεολόγους αγωνιστές που ξέρουν να αγωνιστούν για ένα ιδανικό, αδιάφορο ποιο είναι αυτό, αρκεί να το πιστεύουν. Και ο Γιάννης Δρουσιώτης το πίστευε».

Ο Κυριάκος Μάτσης με ένα όνειρο έζησε, με ένα πόθο σκοτώθηκε, να δει την αγαπημένη του Κύπρο ενωμένη με το μητρικό κορμό. Ο πόθος του για απελευθέρωση εκδηλώθηκε έντονα κατά τη διάρκεια της φοιτητικής του δράσης στη Θεσσαλονίκη όπου μετέβη να σπουδάσει γεωπόνος το 1946 με υποτροφία της Κυπριακής Αγροτικής Εταιρείας. Όταν στις 28 Ιουνίου 1948 επισκέφθηκε τη Βουλή των Ελλήνων στην Αθήνα, σημείωσε στο ημερολόγιο του:

«Πότε θα 'ρθει η ώρα που θα μπουν στην Ελληνική Βουλή και οι Κύπριοι βουλευτές. Γι' αυτή την ώρα δίνουμε τη ψυχή και το σώμα μας στον αγώνα, γιατί μόνο έτσι, σε μια ελεύθερη γη, θα μπορέσουμε να ζήσουμε διαχειριζόμενοι τα ζητήματά μας».

Σε αυτούς που του έλεγαν ότι η Ελλάδα είναι φτωχή και καταστρεμμένη, ενώ η Αγγλία είναι μια πλούσια αυτοκρατορία, απαντούσε με πάθος:

«Προτιμούμε τα ράκη της μητρός Ελλάδος, παρά την ορφύραν της μητριάς».

Κατά την παραμονή του στη νύμφη του Θερμαϊκού ως φοιτητής της γεωπονικής όργωσε τη Βόρεια Ελλάδα ως απόστολος του Κυπριακού Ζητήματος αλλά και ως αρωγός στην καθημερινή βιοπάλη του Έλληνα αγρότη που ζούσε μέσα στη δίνη του εμφυλίου κάτω από άθλιες συνθήκες να βγάλει το ψωμί του. Η σεμνότητα και η ταπεινότητα που τον διέκρινε αποτυπώθηκε εύγλωττα στις 21 Ιουνίου 1952 κατά την ορκωμοσία του. «Δώκαμε τον νενομισμένο όρκον και ελάβαμεν τον τίτλον του γεωπόνου. Αλλά ο τίτλος δεν κοσμεί τον άνθρωπο, ο άνθρωπος είναι που δικαιώνει τον τίτλον».

Με το πέρας των σπουδών του και την επιστροφή του στην Κύπρο το 1952 ανέλαβε την τεχνική διεύθυνση του Αγροκτήματος της Κυπριακής Αγροτικής Εταιρείας Κουκλιών Αμμοχώστου. Η εμπλοκή του στη διαφώτιση του αγροτικού κινήματος της ΠΕΚ ήταν ενεργός και η μεταλαμπάδευση της επιστημονικής του γνώσης στους Κύπριους αγρότες θαυμαστή. Εργάσθηκε με ζήλο για την άνοδο της Κυπριακής αγροτιάς. Περιόδευε στα γύρω χωριά κάνοντας διαλέξεις και διδάσκοντας τους γεωργούς τις σύγχρονες καλλιεργητικές μεθόδους.

Παράλληλα, προσπαθεί μέσω του ΙΚΥ να πάρει υποτροφία για μετεκπαίδευση στη δενδροκομία και εσπεριδοκαλλιέργεια, ενώ ο αγώνας της Κύπρου τον βασανίζει αδιάλειπτα. Το Σεπτέμβρη του 1954 επισκέφθηκε τη συμπρωτεύουσα στο πλαίσιο της Διεθνούς Έκθεσης. Οι πραγματικοί λόγοι όμως της επίσκεψης του ήταν άμεσα συναρτημένοι με τον προετοιμαζόμενο ένοπλο αγώνα. Ο Κυριάκος με την πολιτική διορατικότητα που τον διέκρινε είχε προηγουμένως πεισθεί πέραν πάσης αμφιβολίας ότι η Βρετανική Αυτοκρατορία ήθελε εσαεί δούλα της τη γαλανομάτα Κύπρο.

Ο Κυριάκος ήταν ήδη μνημένος και όλα έδειχναν ότι η φθινοπωρινή παρουσία του στην Θεσσαλονίκη ήταν συνυφασμένη με την εαρινή έκρηξη του Αγώνα την 1^η Απριλίου του 1955.

Η έναρξη του Αγώνα βρίσκει τον Κυριάκο να δρα στην περιοχή Αμμοχώστου. Το Αγρόκτημα όπου εργαζόταν μετατράπηκε σε αγωνιστικό κέντρο. Γίνεται κόμβος διακίνησης όπλων, βομβών, πυρομαχικών και άλλου επαναστατικού υλικού. Ήδη από την πρώτη μέρα της επαναστατικής έκρηξης καταζητείται από τους Άγγλους ο στενός φίλος του Γρηγόρης Αυξεντίου με τον οποίο συνεργάσθηκε κατά τρόπο θαυμάσιο για προετοιμασία του Αγώνα.

Με το ψευδώνυμο «Μιλτιάδης» αναλαμβάνει από τις αρχές του φθινοπώρου του 1955 ως παγκύπριος σύνδεσμος μεταξύ του Αρχηγού Διγενή και των τομέων της ΕΟΚΑ. Στις αρχές του αγώνα διετέλεσε τομεάρχης της επαρχίας Αμμοχώστου ενώ από το 1956 μέχρι το θάνατό του τομεάρχης Κερύνειας. Η επαφή του με τον αρχηγό Διγενή ήταν συχνή και η ευστροφία του μυαλού του έσωσε πολλές φορές τον ίδιο και τους συντρόφους του από πολλές

παγίδες του εχθρού. Η παραδειγματική του ανδρεία και το αγωνιστικό του ήθος εκδηλώθηκαν πάμπολες φορές καθόλη την διάρκεια της δράσης του.

Στις 9 Ιανουαρίου 1956 ύστερα από προδοσία της ομάδας Αμμοχώστου ο Κυριάκος συλλαμβάνεται στο τσιφλίκι της Αχεράς πλησίον του Μιτσερού το οποίο ανήκε στην Ελληνική Μεταλλευτική Εταιρεία. Εκεί ο Μάτσης ήταν άοπλος και περικυκλώθηκε από το βρετανικό στρατό κατοχής. Μετά τη σύλληψή του οδηγήθηκε στα διαβόητα ανακριτήρια της Ομορφίτας, όπου υπέστη τα φρικτότερα των βασανιστηρίων: κτυπήματα, αϋπνία, ηλεκτροσόκ, αδιάλειπτες και επί εικοσιτετραώρου βάσεως ανακρίσεις. Γνώριζαν οι Άγγλοι τον ιδιαίτερα σημαίνοντα και ηγετικό ρόλο του Κυριάκου Μάτση, καθώς και τη θέση που κατείχε στην Οργάνωση. Ήθελαν να τους αποκαλύψει που βρισκόταν ο Διγενής, για να τον συλλάβουν κι έτσι να κλείσει ο ιστός της αράχνης, κατά την περίφημη δήλωση του Χάρτινγκ.

Με την παρρησία που τον διέκρινε, αντίκρισε την ωμή αλήθεια κατάματα! Δεν αρνήθηκε ότι ήταν μέλος της ΕΟΚΑ και αγωνιστής της ελευθερίας. Και εξήγησε στους ανακριτές του, γιατί αγωνιζόταν για την ελευθερία της μικρής του πατρίδας, ιδιαίτερα μετά τις υποσχέσεις για αυτοδιάθεση των λαών, ύστερα από τη νικηφόρο έκβαση του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Στα κρατητήρια της Ομορφίτας ο μεγάλος ήρωας έδειξε το μεγαλείο της ηρωικής ελληνικής του ψυχής. Σε καμιά στιγμή δεν εκάμφθη και ούτε εφείσθη πόνου και οδύνης. Στάθηκε γενναίος και ατρόμητος. Δεν γονάτισε. Κι έδωσε ύψιστο και μέγιστο μάθημα

αγωνιστικής αρετής στους βασανιστές και ανακριτές του, ακόμη και στον Άγγλο κυβερνήτη σε Τζων Χάρτινγκ, ο οποίος τον επεσκέφθη, συζήτησε μαζί του και του πρόσφερε το μυθικό για την εποχή εκείνη ποσό του μισού εκατομμυρίου λιρών προκειμένου να τους αποκαλύψει που κρυβόταν ο αρχηγός της ΕΟΚΑ. Η αντίδραση του Κυριάκου Μάτσι υπήρξε άμεση και ακαριαία: «Ου περί χρημάτων τον αγώνα ποιούμεθα, αλλά περί αρετής». Και άφησε άναυδο τον κυβερνήτη και με εθνική οργή σηκώθηκε και εξήλθε της αιθούσης κατευθυνόμενος προς τα κελιά των κρατουμένων. Τόσο εντυπωσίασε η συμπεριφορά αυτή του νεαρού επαναστάτη το στυγνό Άγγλο κυβερνήτη, ώστε ζήτησε από τους βασανιστές – ανακριτές να μην τον ενοχλήσουν πλέον.

Μετά την απάνθρωπη δοκιμασία του στα φρικτά ανακριτήρια της Ομορφίτας όπου γνώρισε την κόλαση των βασανιστηρίων, ο Κυριάκος πήρε την οριστική και αμετάκλητη απόφαση να μην υποστεί ξανά την ταπείνωση της σύλληψης σε περίπτωση προδοσίας.

Με το τέλος των φρικτών βασανιστηρίων ύστερα από εντολή του ίδιου του Χάρτινγκ που εκτίμησε το ήθος και τη μεγαλοψυχία του, ο Κυριάκος μετεφέρθη στα κρατητήρια Κοκκινοτριμιθιάς. Ανήσυχος για τα τεκταινόμενα συνέχισε τη δράση του διατηρώντας επαφή με τον Διγενή. Συνέχισε κατόπιν εντολής του αρχηγού, τις συνομιλίες Μακαρίου – Χάρτινγκ για λύση του Κυπριακού μετά την εξορία του Αρχιεπισκόπου στις Σεϋχέλλες. Οργάνωσε τους συγκρατούμενούς του, έθεσε σε λειτουργία σχολείο για τους κρατούμενους μαθητές, δημιούργησε βιβλιοθήκη, έκανε ομιλίες και γενικά δημιούργησε συνθήκες που τόνωναν το αγωνιστικό φρόνημα μέσα στα

κρατητήρια. Ακόμη οργάνωσε με τόση επιτυχία τη διαφώτιση των Άγγλων στρατιωτών που φρουρούσαν τους κρατούμενους, ώστε αυτοί έκαψαν το στρατόπεδο εξαναγκάζοντας τις αρχές να τους αντικαταστήσουν. Ακόμη έθεσε σε λειτουργία δίκτυο οργάνωσης δραπέτευστων, το οποίο συνέχισε τη λειτουργία του και μετά τη δραπέτευση του ίδιου.

Στις 13 Σεπτεμβρίου 1956 δραπέτευση και ανέλαβε ως τομεάρχης τον τομέα της Κερύνειας, όπου ανέπτυξε πλουσιότητα και πολύπλευρη δράση.

Όπως ομολογούν οι συναγωνιστές του οι επιστολές προς τους φίλους και τους οικείους του, τα ημερολόγια και τα κείμενα του, το 1958 ο Κυριάκος ήταν πλήρως προετοιμασμένος για την ηρωική του έξοδο προς την αθανασία.

Αυτό που αφήνει όλους κατάπληκτους είναι οι επανειλημμένες προφητικές του ρήσεις για το κοινό πεπρωμένο με τον φίλο του Γρηγόρη Αυξεντίου που δυο χρόνια νωρίτερα αρνήθηκε να παραδοθεί στους Άγγλους και κήκε ζωντανός στο κρησφύγετο του στο Μαχαιρά. Το ίδιο σκηνικό φάνταζε στο μυαλό του Κυριάκου που ως αληθινός Έλληνας ένοιωθε ότι και ο ίδιος θα οδηγείτο κάποια στιγμή στο θυσιαστήριο.

Η ώρα της αλήθειας για τον Κυριάκο δεν άργησε να ρθει. Ύστερα από προδοσία, όπως και στην περίπτωση του Αυξεντίου, μεγάλος αριθμός Άγγλων στρατιωτών περικύκλωσε το Δίκωμο στις 19 Νοεμβρίου 1958. Οι έρευνες επικεντρώθηκαν στο σπίτι όπου κρυβόταν ο Κυριάκος με δύο άλλους συντρόφους του, τον Ανδρέα

Σοφιόπουλο και τον Κώστα Χριστοδούλου. Το ποδοβολητό των στρατιωτών ακούετο πάνω από το κρησφύγετο. Ο κλοιός είχε σφίξει για τα καλά. Τα σημάδια της προδοσίας ήταν πλέον εμφανή καθώς οι στρατιώτες άγγιξαν το στόμιο του κρησφυγέτου του οποίου το κάλυμμα ήρχησαν να σπάζουν. Κάποιος δε, εφώναξεν ελληνιστί «Ε, Μάτση, παραδόσου». Ο Μάτσης μετά των συντρόφων του εγέμισαν τα όπλα των και έκαυσαν τα διάφορα έγγραφα, τα οποία είχαν. Το κρησφύγετον εγέμισε καπνόν. Οι Άγγλοι εξακολούθουν να καλούν τον Μάτσην να παραδοθεί, διότι, εν εναντία περιπτώσει, θα τον έκαιαν με πετρέλαιον. Στιχομυθία διεξήχθη τότε μεταξύ Άγγλων και Μάτση, όστις, αφού διέταξη τους δύο συντρόφους του να εξέλθουν του κρησφυγέτου, απήντησε με βροντερήν φωνήν: «Δεν θα βγω ζωντανός. Θα βγω πυροβολών». Εις απάντησιν, οι Άγγλοι πολιορκηταί του έρριψαν ειδικάς χειροβομβίδας εντός του κρησφυγέτου, εκ των οποίων ο Μάτσης εύρεν ακαριαίον τον θάνατον.

Εις τους δημοσιογράφους επετράπη να επισκεφθούν το κρησφύγετον, εντός του οποίου ευρίσκετο εισέτι ο νεκρός του Μάτση. Το θέαμα ήτο φρικτόν, παρουσιάζον εικόνα τραγικότητος και μεγαλείου. Ο Μάτσης, με έκφρασιν ικανοποιήσεως διά το ηρωικόν τέλος του, είχαν αγκαλιασμένα τα δύο αυτόματά του. Ο δεξιός πους του ήτο αποκομμένος και απηνθρακωμένος, νωπόν δε το αίμα έσταζεν ακόμη επί του δαπέδου του κρησφυγέτου.

Έτσι απέθανεν ο Μάτσης. Ένας ακόμη ήρως εις το Πάνθεον της Ελληνικής εποποιίας δίπλα στον Αθανάσιο Διάκο και στους ημίθεους του 1821. Ετάφη εις τον περίβολον των Κεντρικών Φυλακών, παραπλεύρως του τάφου του επιστήθιου φίλου του

Αυξεντίου, του συγχωριανού του Μιχαλάκη Καραολή και των άλλων αθανάτων αγωνιστών της ΕΟΚΑ. Στην κηδεία του δεν επιτράπη σε κανέναν να παραστεί.

Το ηρωικό τέλος του Κυριάκου Μάτση εξήρε ο αρχηγός ΔΙΓΕΝΗΣ με τη διαταγή:

ΖΗΤΩΣΑΝ ΟΙ ΑΓΩΝΙΣΤΑΙ ΜΑΣ

Ένας ακόμη ήρωας έπεσε και εκόσμησε το Πάνθεον του Κυπριακού αγώνα, ο ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΜΑΤΣΗΣ.

Ο ηρωικός θάνατός του:

Χαράσσει για μια ακόμη φορά τον αιματοβαμμένον δρόμον, που κάθε αγωνιστές μας θα ακολουθήση, για να αντιμετωπίση τον τύραννον, με τον δάκτυλον πάντα στη σκανδάλην και με την σταθεράν απόφασιν να τον συντρίψη ή να πέση ο ίδιος.

Δείχνει σε κάθε Κύπριον Έλληνα (άνδρα, γυναίκα, παιδί) τον δρόμον της τιμής και του καθήκοντος, που πρέπει να ακολουθήση, για να κατισχύση τελικώς ο Αγώνας μας.

Διαλαλεί ανά τον πεπολιτισμένον κόσμον με ποία ιδανικά, ποίαν θυσίαν, ποία ηθικά εφόδια κοσμούνται οι μαχηταί της Κυπριακής Λευτεριάς».

Έλληνες και Ελληνίδες,

Ο Κυριάκος Μάτσης δεν αποτελεί απλώς μια ηρωική μορφή της σύγχρονης Ιστορίας της Κύπρου. Ο βίος και η πολιτεία του καταδεικνύουν ότι πρόκειται περί προικισμένου ανθρώπου με σπάνιες αρετές. Στοχαστής, φιλόσοφος, ποιητής, οραματιστής,

ανθρωπιστής, διορατικός πολιτικός, πατριώτης, στοιχεία που συνθέτουν μια ισχυρή ολοκληρωμένη προσωπικότητα. Αποκαλυπτικά στιγμιότυπα της επιβλητικής προσωπικότητας του αποτυπώνονται εύγλωττα σε μακροσκελή μαρτυρία του συναγωνιστή του, Ανδρέα Παναγιώτου, δικηγόρου και πρώην βουλευτή.

«Ο Μάτσης, ως άνθρωπος, ήταν πολύ ανθρώπινος. Απλοϊκός και καταδεκτικός σε όλους. Μπορούσες να μοιρασθείς ευχάριστα μαζί του όλες τις στιγμές, σαν φίλος κι ακόμη σαν αδελφός, να χαρείς και απολαύσεις πραγματικά την παρουσία του και τη συντροφιά του.

Είχε μεγάλο αυτοέλεγχο, ήρεμο γενικά ύψος, μετρημένα λόγια, προσεγμένη στάση και τον διέκρινε μια σεμνότητα και ευγένεια στις σχέσεις και τη συμπεριφορά του, μια λεπτότητα και γλυκύτητα στη συναναστροφή του.

Ποτέ δεν δυσανασχετούσε, δεν ύψωνε τη φωνή του, παρά μόνο μας συμβούλευε και μας εξηγούσε (ακόμα κι όταν εμείς παρεκτρεπόμασταν ή τον παρενοχλούσαμε).

Ο Μάτσης είχε μια μεγαλοπρέπεια, μια επιβλητικότητα, μια εντυπωσιακή πραγματικά εμφάνιση και παρουσία, που άφηνε σε πρώτη ματιά την εντύπωση κάποιας αριστοκρατικής ρίζας. Ήταν αδύνατο να καταλάβεις ότι καταγόταν κι αυτός από ένα μικρό χωριό της Κύπρου, ήταν ένα φτωχό χωριατόπουλο. Μόλις τον αντίκριζες, καταλάβαινες αμέσως ότι βρίσκεσαι μπροστά σε

άνθρωπο με έντονη προσωπικότητα, ώριμο, καλλιεργημένο, ολοκληρωμένο.

Ο Μάτσης ασκούσε μια γοητεία στο περιβάλλον του και μια πειστικότητα στο συνομιλητή του. Χρησιμοποιούσε θαυμάσια την Ελληνική γλώσσα, με πειστικά επιχειρήματα, ξεκάθαρες θέσεις και διατυπώσεις και ήξερε καλά, κατείχε από τότε την τέχνη, πως θα χειριστεί τους άλλους, να καταφέρει να συνεννοηθούν κι ακόμα να συμφωνήσουν.

Ο Μάτσης ήταν προπάντων άνθρωπος. Ένας πληθωρικός και χαρισματικός άνθρωπος με πολλή ανθρωπιά, που την πλημμύριζε μια απέραντη ευαισθησία και μεγαλοψυχία.

Ο Μάτσης δεν ήταν ένας συνηθισμένος τύπος αγωνιστή. Είχε μια άλλη διάσταση, πολύ ευρύτερη. Ήταν ο ολοκληρωμένος, ο πνευματικός αγωνιστής, αυτός που λέμε ένας εθνοδιδάσκαλος και για μένα σίγουρα ένας μεγάλος δάσκαλος.

Είχε βαθιά επίγνωση και συναίσθηση των ευθυνών του, τις οποίες με θάρρος αναλάμβανε πλήρως, χωρίς ν' αφήνει ποτέ εκτεθειμένους και ακάλυπτους τους συνεργάτες του.

Πίστευε απόλυτα στην ιδέα της ελευθερίας, όχι τόσο από εθνικιστική διάθεση, αλλά την ευρύτερη και βαθύτερη έννοια, ως μια βασική αξία της ζωής, μια πανανθρώπινη αξία για ολόκληρο τον κόσμο. Κι αυτό το απέδωσε κατά τρόπο αξιοθαύμαστο σε γράμμα που έγραψε για συναγωνιστή του το 1958: «Να γιατί δεν νοιάζομαι αν τη γη την κατοικούν Τούρκοι για Έλληνες, Εβραίοι ή

άλλοι. Αρκεί να την δουλεύουν αυτοί που την ρίζουν και την ποτίζουν με τον ιδρώτα τους, να περπατούν πάνω της ελεύθεροι, διαφεντευτές, κυρίαρχοι και αναπνέουν περήφανοι τον αέρα της, που νάναι αέρας δροσιάς, ομορφιάς, λεβεντοσύνης κι όχι πνίκτης».

Ο Μάτσης ήταν ένας πνευματικός και φιλοσοφημένος άνθρωπος. Με ευρύτητα και βαθύτητα σκέψης και αντίληψης, έχοντας απόψεις για όλες τις πτυχές της ζωής, για όλα τα θέματα: κοινωνικά, πολιτικά, ιδεολογικά, λογοτεχνικά και φιλοσοφικά, ακόμη και μεταφυσικά.

Λάτρευε το βιβλίο, με ιδιαίτερη προτίμηση την ποίηση, από τους τραγικούς μέχρι τους νεώτερους, τον Κάλβο, τον Καβάφη, το Λόρδο Βύρωνα, που τον εύρισκε ειδυλλιακό, τον Παλαμά. Έκανε συχνές αναφορές στους αρχαίους κλασσικούς φιλοσόφους, τον Αριστοτέλη, τον Πλάτωνα, το Σωκράτη, όπως και στις μεγάλες σύγχρονες προσωπικότητες, το Φρόντ, τον Άισταϊν, το Μάρξη και προσπαθούσε να μου εξηγήσει τις θεωρίες τους. Ανέτρεψε στους ιστορικούς, από το Θουκυδίδη μέχρι τους νεώτερους, για να αναλύσει και εξηγήσει τη διαμόρφωση των ιστορικών φαινομένων. Με νοσταλγία έφερνε στη μνήμη τα χρόνια της δοξασμένης Ελλάδας και του Ελληνισμού, τη συμβολή του στον παγκόσμιο πολιτικό και τους αγώνες της ελευθερίας, με καϋμό και παράπνοο περιέγραφε τις περιπέτειες και συμφορές τους. Δεν αναφερόταν συχνά στα γεγονότα του εμφύλιου σπαραγμού στην Ελλάδα, στα οποία αναμείχθηκε και ο ίδιος, παρά μόνο ως παράδειγμα εθνικών κινδύνων και συμφορών, επισήμανσης της διεθνούς πολιτικής υποκρισίας και σκοπιμότητας των ισχυρών, γι' αυτό και εξέφραζε

ανησυχίες κατά πόσο θα ανταποκριθούν στα δίκαια αιτήματα του αγώνα μας και τους εθνικούς πόθους του λαού μας.

Εξέφραζε προοδευτικές αντιλήψεις και σε μερικά θέματα, πολύ ριζοσπαστικές. Επίκεντρο της σκέψης του ήταν ο άνθρωπος, που τον έβλεπε οπωσδήποτε ελεύθερο να απολαμβάνει τα αγαθά της ζωής. Νοιαζόταν ιδιαίτερα γι' αυτούς του δουλεύουν τη γη, αφού ήταν γεωπόνος, όπως και τον κάθε εργαζόμενο, τους δουλευτές, όπως τους έλεγε, που πρέπει να απολαμβάνουν το ισάξιο του κόπου και του μόχθου τους. Συμπονούσε τον εξαθλιωμένο και αδύνατο, στον οποίο πρέπει να προσφέρεται αρωγή και βοήθεια, να μην είναι έρμαιο της πίεσης και εξάρτησης του ισχυρού.

Εκείνο όμως που έμεινε βαθιά χαραγμένο στη σκέψη του, υπογραμμίζει ο συναγωνιστής του Ανδρέας Παναγιώτου, ήταν αυτό που μου εξηγούσε συνέχεια για τη μοίρα των αγωνιστών μετά από κάθε μάχη και τη σεμνότητα που πρέπει να τους διακρίνει χωρίς απαίτηση για ανταλλάγματα σε ανταπόδοση της προσφοράς τους.

Ελληνίδες, Έλληνες,

Ο βίος και η πολιτεία του Κυριάκου Μάτση μιλούν αφεαυτού. Πρωτοπόρος σε όλα του τα βήματα έδωσε το στίγμα και το μέτρο των εθνικών μας προσανατολισμών και των κοινωνικών μας αναζητήσεων.

Ιδιαίτερα στη σημερινή εποχή του άκρατου υλισμού, της ηθικής παρακμής και της πνευματικής πενίας, ο βίος του Κυριάκου Μάτση

αποτελεί μοναδικό φάρο για την κοινωνική και πολιτισμική μας αναγέννηση.

Ταυτόχρονα, η θυσία του αλλά και η εμπνευσμένη πολιτική του σκέψη θα πρέπει να αποτελούν την πυξίδα του αγώνα μας για απελευθέρωση των κατεχομένων εδαφών μας και επανένωση της μικρής μας πατρίδας με εξεύρεση δίκαιης, δημοκρατικής λύσης που θα διασφαλίζει τα ανθρώπινα δικαιώματα όλων των πολιτών της ανεξαρτήτως φυλής, ή θρησκείας, σε μια ευημερούσα Ευρωπαϊκή Κύπρο.

Οραματιζόμαστε μια Κύπρο ελεύθερη, απαλλαγμένη από ξένους στρατούς και στην οποία θα τυγχάνουν πλήρους σεβασμού τα ανθρώπινα δικαιώματα, η εθνική καταγωγή και οι πολιτισμικές ιδιαιτερότητες της κάθε Κοινότητας, μακριά από ρατσιστικές διαθέσεις και σωβινιστικές αντιπαραθέσεις.

Προς την κατεύθυνση αυτή δεσμευόμαστε σήμερα να παραμείνουμε αταλάντευτα προσκολλημένοι στις ιερές παρακαταθήκες του Κυριάκου Μάτση και των άλλων παλληκαριών της θρυλικής ΕΟΚΑ. Εμείς της ΣΕΚ η οποία υπήρξε φυτώριο πλειάδας αγωνιστών της ΕΟΚΑ, μεταξύ των οποίων και ο τιμώμενος ήρωας, προειδοποιούμε ότι δεν πρόκειται να δεχθούμε νόθες λύσεις που δεν θα συνάδουν με τις αρχές, τις αξίες και τα ιδανικά για τα οποία θυσιάσθηκε η γενιά του '55.

Αυτή τη στάση, θέλω να πιστεύω ότι τη συμμερίζονται όλοι οι Έλληνες της Κύπρου οι οποίοι οφείλουμε ενωμένοι και ομόψυχοι να παραμείνουμε άγρυπνοι και ετοιμοπόλεμοι μα προπαντός

ανοικτόμυαλοι στις επάλξεις του αγώνα έως ότι ο ήλιος της Δικαιοσύνης ανατείλει στους Κυπριακούς ορίζοντες.

Μόνιμο μέλημα μας πρέπει να είναι η ειλικρινής συνεργασία με την Ελλάδα η οποία αποτελεί το μοναδικό ανιδιοτελές στήριγμα μας.

Δεν θέλουμε να γίνουμε μάντεις κακών απλώς κτυπούμε τον κώδωνα του κινδύνου ότι τυχόν αποδυνάμωση του άξονα Αθηνών – Λευκωσίας για λόγους κομματικούς, ιδεολογικούς ή άλλους, θα μας βρει αντιμέτωπους. Η συνεχής καλλιέργεια της εθνικής ομοψυχίας και της προαγωγής της λαϊκής ενότητας σε συνδυασμό με την προσήλωση μας στα πανανθρώπινα ιδανικά τα οποία υπηρέτησαν με πρωτοφανή ζήλο και αυταπάρνηση οι ηρωομάρτυρες μας, αποτελούν το καλύτερο μνημόσυνο για τη σημερινή μέρα μνήμης και τιμής του Σταυραετού του Πενταδάκτυλου Κυριάκου Μάτση.

Τολμώ από τους βήματος τούτου να συμφωνήσω με τον αγαπητό φίλο, αγωνιστή Γιαννάκη Μάτση αδελφό του τιμώμενου ήρωα, πως αν ζούσε ο Κυριάκος η τύχη της Κύπρου θα ήταν διαφορετική και εν πάση περιπτώσει καλύτερη.

Η Κύπρος και ο Ελληνισμός ολόκληρος δύνανται να προσβλέπουν σε καλύτερες μέρες αν η σκέψη και το έργο του Κυριάκου Μάτση γίνει βίωμα και οδηγός της Κυπριακής και Ελληνικής νεότητας.

Είναι δε βαθύτατη η πεποίθησή μου ότι ο βίος και η Πολιτεία του Κυριάκου Μάτση θα πρέπει να διδάσκεται εσαεί στα Ελληνικά

σχολεία ως πρότυπο μάθημα για τη γαλούχηση και την διαπαιδαγώγηση των παιδιών μας.

Επιτρέψτε μου να κλείσω αυτή την ομιλία με μια ξεχωριστή διαπίστωση. Κανένας δεν τραγούδησε το θάνατο του Κυριάκου Μάτση τόσο ωραία όσο ο ίδιος. Όσο προχωρούσε το φθινόπωρο λίγες μόνο εβδομάδες πριν από τη μοιραία εκείνη μέρα του Νοέμβρη, ένα κακό προαίσθημα τον κυρίευε. Κατάλαβε ότι ο Αγώνας είχε δυσκολέψει πολύ και διείδε ότι οι Άγγλοι γρήγορα θα έδιναν μια οποιαδήποτε λύση. Αν και βαθύτατα ανήσυχος και γεμάτος έγνοιες δεν φανέρωσε τις σκέψεις του. Τουναντίον έδινε σε όλους κουράγιο. Δεν μπόρεσε όμως να μη χύσει όλα τα κακά του προαισθήματα στο χαρτί, αποτυπωμένα στα τελευταία του χειρόγραφα τα οποία έδωσε στην Κερυνιώτισσα αγωνίστρια Ρένα Κατσελλή. Αρκετά απ' αυτά διαφυλάσσονται μέχρι σήμερα ενώ άλλα χάθηκαν στο σπίτι της στην Κερύνεια το οποίο έχει λεηλατηθεί από τις ορδές του Ατίλα το 1974.

Ανάμεσα στα τελευταία σκόρπια χειρόγραφα που άφησε ο Κυριάκος και οι ακόλουθοι κακοσήμαδοι στίχοι:

ΠΑΡΑΞΕΝΟ ΤΟ ΜΙΛΗΜΑ ΤΩΝ ΛΟΥΛΟΥΔΙΩΝ ΠΟΥ
ΣΠΕΡΝΟΥΝΕ ΣΤΟΥΣ ΤΑΦΟΥΣ

Λουλούδια πα στο μνήμα μου
να σπείρεις θέλεις, τώρα
που των ιδεών το άνθισμα
θάφτηκε μέσ' το χώμα;
Σπείρε τα.

Πιο δυνατό θα πεταχτούν

και πιο όμορφα θα λάμπουν
σαν απ' το χέρι σου κυρά,
καλή φροντίδα θάβρουν.

Κι' όσο φουντώνει η φυλλωσιά
και πιο πολύ φυτρώνει
τόσο και πιο πολύ βαθιά
η ρίζα των θ' απλώνει,
ώσπου να φτάσει στο κορμί
κάτω που θα σαπίζει
πιο περισσά για να τραφεί
και πιο πολύ ν' ανθίζει.